Գ.

Ուլիա Նորաշէն (Ճարուր)·
Տանձ գլգեօրեմ, տանձ ուտեմ,
Բողկ գ'լգեօրեմ տանձ ուտեմ։

Դ.

Ճամախի·
Ճորին էնա ճրին ձորում,
Հա՛յ ճորատէր, հայ ջրատէր,
Ճորուն ճիւլը ծռւել ա։

Ե.

Ալէքսանդրապօլ·

1

Մեր դուռը կայ բանցր, բանցր,
Ծանդր ծանդր տանձի ծառ,
Ձեր դուռն էլ կա՛յ բանցր, բանցր
Ծանդր ծանդր տանձի ծառ։

2

Բեռլի, ալի (էլի, (կրկին) առ ադ
ալըրէն։

3

Թըրըփ, Թըրըփ, փէտի փեթակ
Դըմկի դանակ։

ԱՂՕԹՔՆԵՐ

Ա.

Վախ բռնելու աղօթք Էրզափինում (Պարալադեաց)·

Որդի դարալարզիկ,
Հ՞ըր կլլաս, հ՞ըր կվախնաս.
Ասաց, կլամ, կվախնամ,
Գիշերուայ գիշութենէն,
Ցերեկուայ փորձութենէն։
Ասաց, մի լա, մի վախնա,
Չ՞ը դու խովիւ ես Քրիստոսին,
Գնա եկեղեցին, գիրեն
Ջինջիլ դիր վիզնը գողուն,
Կապա ձեռնը դևուն,
Անօրէն ետև պատին
Թամբ զօձուն՝
Զուր գայ բարի լուս Քրիստոսին։
Քրիստոսի գալուս,
Զար խափանոս,
Եկեղեցի պախպանեցի,
Որ պախեցիր տէրնը խաչին,
Կուսը չերին
Գեթեզմանը Քրիստոսին,
Մեռած մարմինը մութը գիշերին,
Դուռը բացինք անմահութենին,
Մեր Տէրն երէւէցաւ,
Չէն տուեց չորս կողմը ցաւ,
Զորս կողմը աշխարհ թնդաց.
Որն արդար էր՝ դա խնդաց,
Որ մեղաւոր, քզուռ (քանզ ուռ)
դողաց.
Մարիամ չոքաւ վըր ուր ծնկան,
Արցունքով զուր ծունկ լուաց.
Ասաց, Տէր, մի տանիր մեղաւորս
մեղաց,
Քու չաւազան ա մկրտած,
Քու խաչին ա դիպուցած։

Բ.

Պարալաղեաղի Ազատակ գիւղում պառաւ կինը իւր դըլխածածկի (լաչակ) մի ծայրը տալիս է վախեցած երեխայի ձեռքը, միւսն ինքը բռնած՝ երեք անգամ մօտեցնում է երեխայի սրտին և հետևեալ աղօթքներից մինն արտասանում։ Կամ բամբակից պատրոյգ է ոլորում երկարութեամբ երեխայի զօտկից մինչև նորա քիթը և աղօթելուց յետոյ այրում է նորան։

1

Սուրբ Դանիէլ, մեղայ քեզ,
Բան որ մտաւ Նեղ տապան,
Կապեց ինձ. առիւծ,
Դէյը կծաւոր,
Օձը թունաւոր,
Կարիճը խիթաւոր,
Ձին ձիաւոր,
Ուլթը մատով,
Երկու բոթով,
Սողոմոնի ձիան ծարով,
Աստուածածնի քաղցրիկ կաթով
Կալած կենաս ընդ գալուստ Քը-
րիստոսի։

2

Թագայ հացի հոտ եկաւ,
Քելէք տեսէք դոր էկաւ,
Հետ էկաւ իրեք՝ ձիաւոր,
Մէկն ի կանանչ կապաւոր,
Մէկն Յիսուս, մէկն ի Քրիստոս,
Մէկն ընձանոց Աստւարածին,
Էլաւ սարով, իջաւ ձորով,
Էդ դոր կըթաք լազար բարով.
Կէթան դուռն ի յերին,
Մարիամ նստեց դէմ խաչաքարին.
Աստուած տուեց Յիսուսի որդին,
Էլ չվախենայ սիրտն ի փորին.
Ջինջիլ թալի բոլոր պատին։

3

Մեր տէրը մէ խուր,
Տեղիկը մուր,
Հացիկը գարի,
Թանիկը թթու,
Քթելը պոչատ,
Մարդիկը պճրի,
Կնիկը չարի,
Յիսուս Քրիստոս Աստուած։

4

Յոյս ունիմ յուսխս.
Աստուած ունիմ մտխս.
Ածամէր դէմ երեսխս.
Գաբրէլ խրեշտակ վըր աչ թևխս
Ոչ վախենամ, ոչ գարգնդիմ,
Ունչու գալուստն Քրիստոսի։

5

Ուսին ուսին
Ջսուրբ կուսին,
Ընկոյ էկաւ Քրիստոս որդին.
Խրեղէն խաչը վըր թևին.
Երեք բևեռ կար վըր խաչին։
Մէկը սիրտն ի սատանային,
Մէկն ամէն չար խափանի,
Մէկը չվախենայ սիրտն ի փորին։

Գ.

Ալէքսանդրապօլում նորածնունդ մանկան փաթեթելուց յետոյ տատմայրն առնում է նորան իւր գիրկը և թուրը կամ թաթակիշը ձեռքն առած, կամ երեխայի վերայ մի հաց-լաւաշ սփռած, տանում է դուրս և դէմքը դէպի արևելք՝ տատմայրը եօթն անգամ տեառնակնքում է իւր երեսը և յետոյ արտասանում է այս աղօթքը.

1

Երկիր աշխարհին խաղաղութէն,
Թագաւորաց հաշտութէն,
Քրիստոնէից ապատութէն,
Ծախորթութ՚ան մարդկանց աջողութէն,
Կապելոց արձակութէն,
Ամենան փափգաց լիութէն,
Մենձերուն արքայութէն,
Ջահիլներուն արևշատութէն։

Յորան կրկնում է տուն մտնելիս և ապա երրորդ անգամ մանկամօր առաջ կանգնած։

2

Վերոյիշեալ աղօթքից անմիջապէս յետոյ տատմայրը ասում է հետևեալը։

Պօղոս Պետրոս, ուր կերթաս,
Դուռը կերթամ հիւնդի,
Երդիկ կերթամ ծնըդկանի,
Ոչ վախենայ սիրտը փորին.
Օսկոռը տեղը չթնդայ,
Խսն էկաւ Իսուս որդին,
Սուռչալեցին Քրիստոսին.
Յէրն աչեց, որդին խաչեց,
Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս։
Էս տունը տուն է,
Քրիստոս մէջը քուն է,
Կաւագանը դռան փագին,
Սուռչալը էրդեց ծածկոց,
Տէր մեր Իսուս Քրիստոս,
Աստըծոյ աչը, Քրիստոսայ խաչը.
Վրէն եղնի, ամէն։

3

Ընդունելով որ իբրև թէ հրեշտակները մանուկ Քրիստոսին բերել տուել են սուրբ կոյս Մարիամին և ասել են ստորև յիշեալ խօսքերը, Ալէքսանդրապօլում տատմայրը այդ խօսքերը հարց ու պատասխանով երեք անգամ կրկնում է և իւրաքանչիւր կրկնութեան ժամանակ մանկանը դիպցնում է մօր ծնկներին։

—Մարիամ, ես եմ ծանդր թէ դու. հարցնում է տատմայրը.

«Տու ծանդր, ես թեթև. պատասխանում է մայրը։

4

Անդրանիկ ծննդի ժամանակ նոր ազատուած կնոջ փորի ցաւը կտրելու համար՝ տատմայրը թուրը աջ ձեռքով եօթն անգամ մանգաղի նման անց է կացնում իւր ձախ ձեռքի տակով՝ կնոջ փորի վերայ և ամէն մի անցկացնելու ժամանակ հարց և պատասխանով ասում է հետևեալը։

— Ահան, ես կքաղեմ.

«Ի՞նչ կքաղես.

—Հեղինէի (ազատուածի անունը) սանջուն կքաղեմ։

Դ.

ԱՂՕԹՔ

Վախ չափելու համար։

Թաւրիզից գաղթած հայերի մէջ պառաւ կանայք երեխայի վախը չափելու ժամանակ, տէրունական աղօթքից յետոյ ասում են հետևեալը։

Եկաւ, եկաւ երեք ձիաւոր,
Մէկը Իսոս, մէկ Քրիստոս,
Մէկը մայր Աստուածածին,
Էկաւ սարով, էջաւ ձորով,
Ուր էս էթում,
Դուռը խիւանդին,
Մի վախացէր սերտը փորին,
Ժնջել (շղթայ) քցեմ բարձը բոլոր,
Ցէր (մինչև) դատաստանը գալը.
Բարեխօս մայր Աստուածածին,
Թաթոս առաքել,
Օհանէս Մկրէչ
Զօրաւոր սուրբ Գէորգ,
Զօրաւոր սուրբ Սարգիս,
Օգնական պախապան ըլէս,
Տասներկու առաքել,
Օգնական պախապան ըլէս.
Չարից, փորձանքից ազատես,
Ասված օղորմի Գրիգոր լուսաւորչայ ասկին,
Ասված օղորմի Կոդանդայ թագաւորին,
Կուշտը խաչով,
Կուշտը մանիշակով,
Ամէն։

Ե.

ՉԱՐՆԻԱԹ

Շարուրի Ուլիա Նորաշէն գիւղում հիւանդ կամ վեր թըռչող երեխային աղօթում են այսպէս։ Փոքր ալիւրի խմոր քըսում են հիւանդի մարմնի զանազան մասերին և շինելով նո-

բանից խօթը գնդակ, որ կոչւում է *Բլօլայ*, իւրաքանչիւրը մեծ ասեղով խօթը տեղ ծակում են և ամէն մի ասեղ զարկե-լիս ասում են՝

Զար աչկը չար փուշ,
Զար նիաթը չար փուշ։

Ապա բոլոր գնդակները ձգում են վառ թոնրի մէջ և եթէ նորանցից մէկն ու մէկը տրաքի, հիւանդի լաւանալու նշան է։

Զ.

«ԳԷԼԿԱՊ» ԱՂՕԹՔ

Շիրակի Հոռոմ գիւղում, որպէս զի դաշտում գիշերը մնացած անասունին գայլը չվնասի, անասունի տէրը դիմում է *գէլկապ* անողի օգնութեան։ Մազից հիւսած թոկով աղօթարարը կապում է շէրեփը սիւնին գլուխ ի վայր և երեք անգամ իւր մտքում կրկնում է հետևեալը՝

Գէլ, գէլ,
Բերանդ բնչըղ կապեմ,
Ութ մատով, երկու բթով

Սուրբ Սարգսի ձիու ձարով (վզի մազ,)
Մայրամ Ասվածածնայ կլխու ծամով։

Է.

ԻՒՂՆ ԱՌԱՏԱՑՆԵԼՈՒ ՀՆԱՐ

Ուլիա Նորաշէն գիւղում, ով կամենումէ որ իւր կովերի իւղն առատ լինի, համբարձման նախընթաց երեկոյին, որ կոչւում է *կաթնաւի իրիկու*, նա մի պղուղ առած, լուռ և անձայն, հարցնողին առանց պատասխանելու, գնում է առու և պղուղի բերանը միշտ դէպի առուն բռնած՝ Պղուղը լցնում է ջրով առուից և գնում է ուղղակի թուրքի հանդըստարան, ուր երեք անգամ ասում է՝

Մօլլիա ռահմաթ, Բըզըմ ադայ ղօնաղ գեալըբ.
Նաղըմըզ կուրթուլուբ,
Դուր, բըզա՛յ բիր աղ եաղ վեր։

«Երանելի մօլլա, մեր տունը հիւր է
Եկել. մեր իւղը վերջացել է.
Վեր կաց մի փոքր իւղ տուր մեզ»։

Այսինքն.

Ը.

ԱՆՁՐԵՒ ԲԵՐԵԼՈՒ ՀՆԱՐ

1

Սպահանի գաղթականների մէջ երաշտ տարին անձրև բերելու նպատակով խրտուիլակ են ման ածում, որ նորանցում կոչւում է «Թաքեամ» և դռնէ դուռ պտտցնելով երգում են։

Թաքեամ, Թաքեամ եկել ա,
Չոր դռանը չոքել ա․
Եղ տուէք պորտը քսենք,
Բրինձ տուէք փլաւ անենք,
Ձու տուէք ձուաձեղ անենք,
Ջուր տուէք լողացնենք։

2

Ղափանի գիւղերում անձրև բերելու նպատակով մի կին, շերեփը ձեռքում, Թարս նստացնում են իշու վերայ, իշու գըլուխը Թանով օղխտակացնում են։ Ապա այդ իշու տէկինը ամբոխի հետ շրջակայում է գիւղի մէջ, տնէ տուն և երգում է հետևեալը՝

Գեօղի, գեօղի գեօրդըմի,
Գեօղիա սալամ վերդըմի,
Գեօղի գեդաննան սոնղրայ
Գըզըլ գիւնի գեօրդննի,
Կազմայադըմ չխարդտըմ,
Գըզըլ կայսայ դիբըննան
Գըզըլ գիւնը չխարդտըմ։